

Mladi in trg dela med epidemijo

1. Splošno o položaju mladih

Pred več kot enim letom se je po svetu začela širiti pandemija COVIDA-19, ki je družbo izzvala na socialnem, ekonomskem in čustvenem nivoju. Pandemija je evropsko gospodarstvo potisnila v recesijo, priča smo največjemu krčenju gospodarstva od druge svetovne vojne dalje .

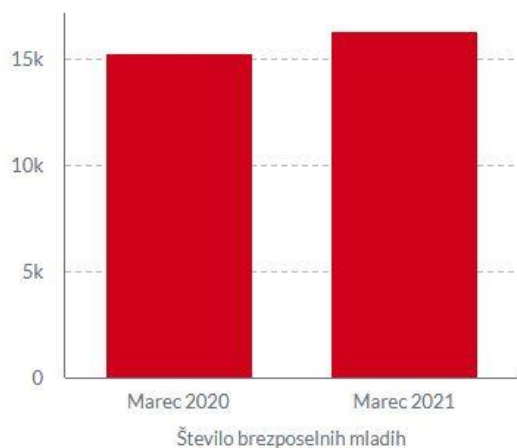
Evropska mladina je med tistimi skupinami, ki jih je pandemija najbolj zaznamovala . Ena od šestih mladih oseb je zaradi ekonomskih posledic COVIDA-19 ostala brez službe . V septembru 2020 je stopnja brezposelnosti mladih v Evropski uniji (EU) znašala 17,1 odstotka .

Razmere na trgu dela niso prizanesle niti mladim v Sloveniji. Po razglasitvi epidemije koronavirusne bolezni se je na Zavodu Republike Slovenije za zaposlovanje (ZRSZ) močno povečalo prijavljanje brezposelnih oseb, med katerimi se je najbolj povečalo prav število mladih.

Leta 2020 se je v evidenco brezposelnih oseb pri ZRSZ prijavilo kar 26,5 odstotka več mladih kot v letu pred koronakrizo.

Nadpovprečno so se sicer v lanskem letu prijavljale osebe, stare 30 let ali več; medletni prirast (2019-2020) prijav starih več kot 30 let je znašal 33,5 odstotka.

Vseh registriranih brezposelnih je bilo marca 2021 82.638, med njimi kar **16.360 brezposelnih mladih v starosti od 15 do 29 let, kar je 1.047 oseb oziroma 6,8 odstotka več kot marca 2020.**

Struktura priliva mladih v brezposelnost se razlikuje od strukture priliva novoprijavljenih starih 30 let ali več. Mladi prvič vstopajo na trg dela, zato se na Zavod prijavijo kot **iskalci prve zaposlitve**. **V letu 2020 je teh bilo 26,3 odstotka, marca 2021 pa je prvih iskalcev zaposlitve bilo kar 44,5 odstotka.**

Kljub visokemu deležu iskalcev prve zaposlitve, pa je med novoprijavljenimi brezposelnimi mladimi največ oseb, ki so izgubile zaposlitev za določen čas. Delež te skupine novoprijavljenih je bil zadnja leta (2015-2019) v porastu, kar potrjuje, da se mladi pogosto zaposlujejo za določen čas. Delodajalci očitno še vedno ne zaposlujejo za nedoločen čas, posledično je več prehajanj med statusom brezposelnosti in zaposlenosti. Vse do leta 2019 je delež prijav zaradi izteka pogodbe za določen čas naraščal proti 50 odstotkov, a je v zadnjem letu ponovno upadel (na 43,3 odstotka), predvsem na račun zaprtja oziroma stečajev podjetij v času pandemije.

Čas trajanja brezposelnosti se povečuje. Mladi v starosti od 15 do 19 let so bili decembra lani na Zavodu v povprečju prijavljeni 6,6 meseca, v starosti od 20 do 24 let že 8,9 meseca ter v starosti od 25 do 29 let skoraj leto (11,5 meseca); v povprečju so bili mladi brezposelni 10 mesecev.

Še slabša slika velja za tiste, ki so stari 30 let ali več, saj so bili ti na Zavodu v povprečju prijavljeni več kot dve leti (29,5 meseca).

V primerjavi z decembrom 2020, je povprečno trajanje brezposelnosti pri skupini mladih med 15. in 29. letom v marcu 2021 naraslo in znašalo že 11,7 meseca.

Kar 33,4 odstotka mladih je bilo konec marca dolgotrajno brezposelnih (12 mesecev ali več).

Dolgotrajno brezposelni mladi

Poleg uradne statistike brezposelnosti mladih, pa je ta kriza še posebej vplivala na delavke in delavce v "atipičnih oz. prekarnih oblikah dela", kot so npr. zaposlitev za določen čas, platformno delo, študentsko delo, delo po pogodbah civilnega prava (avtorskih in podjemnih pogodbah), ter (prisilna) espezicija. Na žalost v kategoriji prekarnih delavk in delavcev prevladujejo mladi. Takšno

delo je po navadi slabo plačano, nima rednega delovnika, stabilnost zaposlitve je zelo nizka in ima malo ali celo nič socialnih pravic, ki sicer izhajajo iz dela (plačan dopust, pokojnina, plačana bolniška odsotnost itd.). Takšne oblike dela najdemo pretežno v sektorjih in industrijah, ki jih je pandemija COVIDA-19 še posebej prizadela, to so na primer gostinstvo in turizem, prodaja, trgovina, nastanitvena dejavnost in prehrambeni sektor.

V Sloveniji je mnogo oblik dela, ki niso urejene z delovnopravno zakonodajo in ki puščajo delavke in delavce brez osnovnih delavskih in socialnih pravic, varnosti zaposlitve in/ali dodatkov, ki jih omogoča socialno varstvo. To vpliva na veliko število mladih delavcev in delavk in vodi k družbeni izključenosti. Takšne oblike dela so postale stalnica zaradi, poleg ostalih razlogov, strukturnih reform, ki so bile sprejete med in po zadnji finančni krizi in ki so povečale fleksibilnost trga dela ter oslabile sistem varovanja zaposlitev, sisteme socialnega varstva in institut kolektivnih pogajanj. Raziskave kažejo, da ti ukrepi niso vodili v povišanje stopnje zaposlenosti v Evropi in tudi v Sloveniji, ampak k ustvarjanju več prekarnosti in posledične družbene izključenosti.

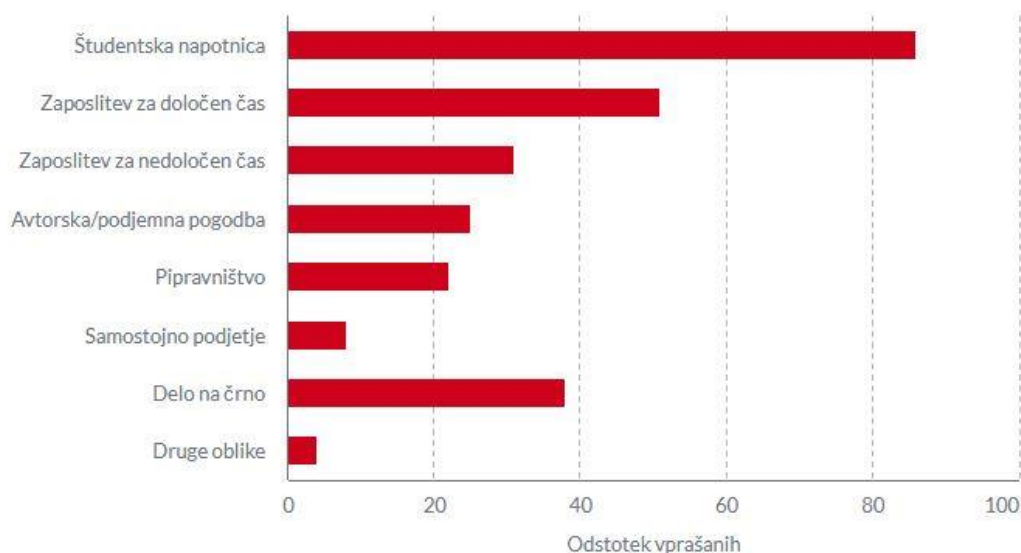
2. Predstavitev ankete Sindikata Mladi plus

Na Sindikatu Mladi plus tudi sami redno spremljamo stanje na trgu dela in položaj mladih. Zadnjo raziskavo smo opravili v okviru projekta *Participacija mladih na trgu dela*, ki ga financira program Erasmus+. V aprilu smo pripravili spletno anketo o položaju mladih na trgu dela. Namenjena je bila različnim skupinam mladih do 35. leta: študentom in študentkam, mladim prekarnim delavkam in delavcem, brezposelnim, redno zaposlenim ... V anketi je sodelovalo 685 oseb, spodaj pa predstavljamo glavne ugotovitve naše raziskave.

1. Mladi imajo izkušnje s prekarnimi oblikami dela!

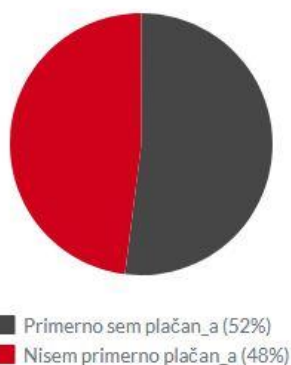
Največ mladih je, pričakovano, že opravljalo delo po študentski napotnici, in sicer kar 86 odstotkov. Več kot polovica – 51 odstotkov – jih je že bilo zaposlenih za določen čas, 31 odstotkov pa za nedoločen čas. Z delom po kateri od civilnopravnih pogodb – avtorski ali podjemni – se je srečala četrtnina anketirancev, Dobra petina (22 odstotkov) jih je opravljala pripravništvo. 8 odstotkov jih je že imelo odprt s.p. Zaskrbljujoče je, da je **kar 38 odstotkov respondentov že opravljalo delo na črno**. Z drugimi oblikami dela se je preživljalo 4 odstotkov vprašanih.

Oblike dela mladih

2. **Mladi menijo, da za svoje delo niso primerno plačani.** Le 52 odstotkov mladih meni, da so za svoje delo primerno plačani.

Plačilo za delo

3. Večina mladih se je že srečala s kršitvami na trgu dela!

Največ, skoraj polovica (47 odstotkov) se jih je že srečala z delom na črno (so ga opravljali sami ali pa so ga zaznali v svojem okolju). Ta kršitev je nekoliko presenetljivo na prvem mestu, zagotovo pa kaže na razširjenost te prakse. **S 46 odstotki sledi zamujanje plače ali honorarja (plačila).** Z nadlegovanjem oziroma z mobingom se je pri delu srečala dobra tretjina respondentov (36 odstotkov), slaba tretjina pa s kršitvami pri izrabi odmorov (za malico, dnevnih ali tedenskih). **Kar 29 odstotkov respondentov ni dobilo plačila za opravljeno delo,** prav toliko jih je bilo primorano opravljati **neplačano uvajanje.** Dobra četrtina (27 odstotkov) jih je že delala s tujo študentsko napotnico, 13 odstotkov pa prek tujega s.p. Dobra petina (21 odstotkov) se jih je soočala s katero od oblik diskriminacije, pri slabi petini (19 odstotkih) pa so se pojavile nepravilnosti pri izrabi letnega dopusta. Desetini delodajalec ni plačeval prispevkov za socialno varnost, prav tako desetina ni prejela regresa za letni dopust.

4. Glavni razlogi za otežen položaj mladih na trgu dela niso mladi sami, temveč sistemske pomanjkljivosti.

Mladi menijo, da so največje težave na trgu dela naslednje:

- pomanjkanje zaposlitev za nedoločen čas (se strinja ali zelo strinja 88 odstotkov anketirancev)
- nizke plače in honorarji (86 odstotkov)
- centralizacija delovnih mest znotraj posameznih regij ali mestnih območij (81 odstotkov)
- pomanjkanje državne finančne podpore za ustvarjanje delovnih mest (80 odstotkov)
- nesorazmerna pričakovanja delodajalcev (79 odstotkov)
- pomanjkanje delovnih mest (se strinja ali zelo strinja 74 odstotkov anketirancev)

Po drugi strani anketirani večinoma menijo, da glavna težava, s katero se mladi soočajo na trgu dela, **ni njihova lastna nezainteresiranost za delo**; da je temu tako, jih meni samo 40 odstotkov.

Podobno velja za trditev, da so mladi premalo izobraženi za razpisana delovna mesta: le 9 odstotkov anketirank in anketirancev se s to trditvijo zelo strinja, ne strinja ali sploh ne strinja pa se 78 odstotkov vprašanih.

5. Mladi so najbolj fleksibilna delovna sila.

Mladi so na trgu delovne sile izjemno fleksibilni. Mladi so v primerjavi z drugimi starostnimi skupinami tudi boljše izobraženi, bolj aktivni pri iskanju zaposlitve, pripravljeni so se tudi zaposliti v prekarnih oblikah dela, na kar opozarja tudi sam Zavod RS za zaposlovanje.

Mladi niso nefleksibilni ali celo leni. V izogib brezposelnosti so pripravljeni sprejeti marsikaj, žal tudi kršenje svojih delavskih pravic:

- 81 odstotkov mladih bi sprejelo delo, ki bi zahtevalo dodatno izobraževanje,
- 72 odstotkov mladih bi sprejelo delo, ki ne ustreza njihovi stopnji izobrazbe,
- 67 odstotkov mladih delo s krajšim delovnim časom,
- 56 odstotkov anketiranih je pripravljeno sprejeti eno od atipičnih oziroma prekarnih oblik dela,
- 56 odstotkov se je na delo pripravljenih voziti v oddaljen kraj
- 41 odstotkov bi jih odprlo s.p.,
- 42 odstotkov bi sprejelo delo z neugodnim delovnim časom,
- 36 odstotkov bi sprejelo delo na črno

- 8 odstotkov pa bi celo sprejelo nevarno oziroma zdravju škodljivo delo.

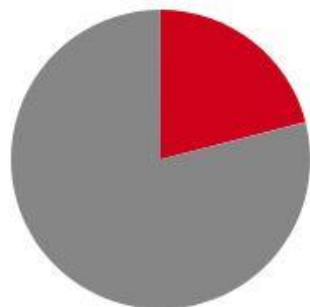
6. **Mladi (pričakovano) menijo, da na nacionalni ravni niso dovolj vključeni v oblikovanje politik, ki so vezane na trg dela, oziroma v pripravo delovnopravne zakonodaje.** Le 6 odstotkov jih meni, da so dovolj vključeni, 94 odstotkov pa da ne. Enak odstotek (94 odstotkov) jih meni, da niso dovolj vključeni v pripravo in oblikovanje ukrepov Zavoda RS za zaposlovanje za reševanje problematike brezposelnosti mladih.

7. **Epidemija je prizadela položaj mladih na trgu dela.**

Med epidemijo je 21 odstotkov vprašanih izgubilo zaposlitev ali delo, med njimi 77 odstotkov zaradi posledic epidemije.

Položaj mladih med epidemijo

■ Izguba dela (21%) ■ Obdržali delo (79%)

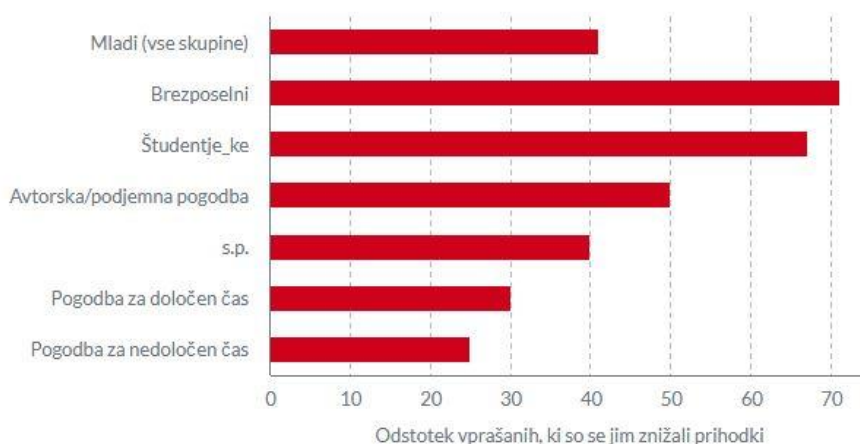
8. V času epidemije, se je večina mladih srečala z znižanjem prihodkov.

Dohodki v času epidemije so se znižali:

- 41 odstotkom mladim (vse skupine)
- 71 odstotkom mladim brezposelnim
- 67 odstotkom študentk in študentov
- 50 odstotkom tistim, ki delajo po avtorski ali podjemni pogodbi
- 40 odstotkom samostojnim podjetnicam in podjetnikom
- 30 odstotkom zaposlenim za določen čas
- 25 odstotkom zaposlenim za nedoločen čas

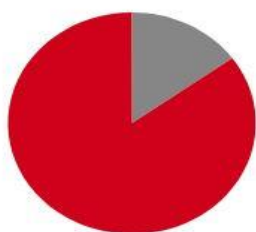
To ponovno kaže na (relativno) varnost rednih zaposlitev in na visoko ceno, ki so jo plačali_e tisti_e, ki delajo v prekarnih oblikah dela.

Nižanje prihodkov med epidemijo

9. Kar 85 odstotkov mladih meni, da država v času epidemije ni dovolj poskrbela za mlade.

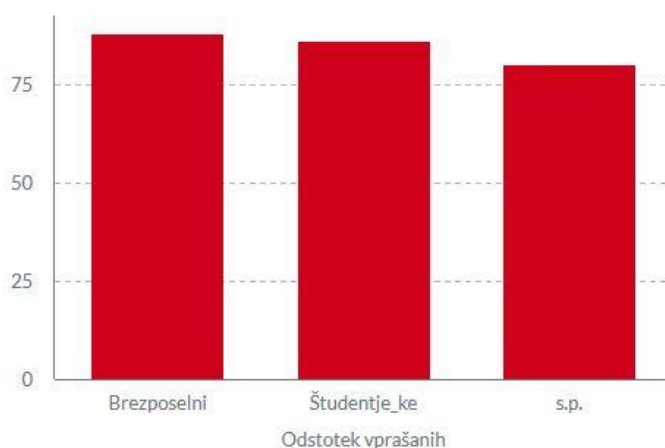
Je država med epidemijo poskrbela za mlade?

Da (15%) Ne (85%)

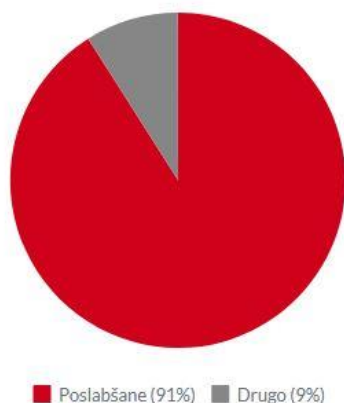
Pomoč od države zaradi epidemije je prejelo 56 odstotkov anketiranih mladih. 66 odstotkov prejemnikov pomoči meni, da pomoč ni bila zadostna. **Velika** večina brezposelnih (88 odstotkov), študentk in študentov (86 odstotkov) in samostojnih podjetnic in podjetnikov (80 odstotkov), ki so prejeli_i pomoč od države, **je mnenja, da pomoč ni bila zadostna.**

Nezadostna pomoč države

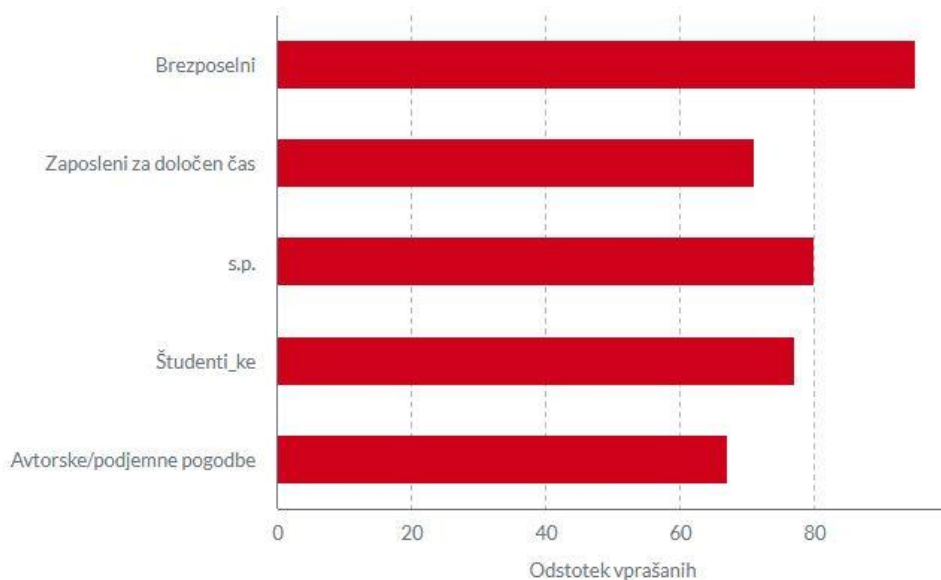
10. **91 odstotkov mladih meni, da je epidemija poslabšala njihove možnosti za zaposlovanje in 86 odstotkov jih je mnenja, da bi vlada morala bolj poskrbeti zanje (s specifičnimi ukrepi, namenjen prav njim).**

Možnosti za zaposlitev mladih

11. **63 odstotkov mladih je bolj zaskrbljenih za svoj položaj na trgu dela, kot so bili pred epidemijo.** Posebej visok je ta delež med brezposelnimi (95 odstotkov), zaposlenimi za določen čas (71 odstotkov) in prekarnimi delavci (s.p. : 80 odstotkov, študenti: 77 odstotkov, avtorske/podjemne pogodbe: 67 odstotkov).

Zaskrbljeni_e nad položajem na trgu dela

Zaključki:

Položaj mladih na trgu dela je izjemno otežen, brezposelnost med mladimi je neprimerno narasla. Ob dodatnem dejstvu, da se prav med mladimi (bolj, kot v primerjavi z ostalimi starostnimi skupinami) v zelo zaskrbljajoči meri izkazujejo tudi težave z duševnim zdravjem, bi to moralo biti alarmantno opozorilo za politiko.

Vlada bi morala bolje pripraviti ukrepe za naslavljanje specifičnega položaja mladih, tako na trgu dela kot v družbi na splošno.

Žal opažamo, da se to ne dogaja. V okviru sheme Jamstvo za mlade smo na Sindikatu Mladi plus pripravili več predlogov ukrepov, ki bi mladim olajšali prehod na trg dela. A nas Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti ni upoštevalo. Prav tako smo želeli sodelovati pri pripravi Nacionalnega načrta za okrevanje, ki mora biti do konca tedna poslan Evropski komisiji, in ki predstavlja edinstveno priložnost za investicije v ranljive sektorje, a tudi tu pristojni ne upoštevajo priporočil.

Odnos vlade do mladih je ignorantski, ali pa celo zaničujoč.

Zato ob 1. in 2. maju, prazniku dela, na Sindikatu Mladi plus mladim sporočamo, da se moramo boriti! Da je čas, da se povežemo vse delavke in delavci, prekarke in prekarci, brezposelni, mladi in starejši in zahtevamo naše pravice in okrevanje za ljudi. Vse delavske in socialne pravice do sedaj so bile vedno izbornjene, nikoli podeljene in v teh težkih časih, ko oblast nima posluha za delavski razred, še posebno ne za mlade, je čas, da se združimo in opozorimo na naše zahteve.

Ne bomo se sprijaznili s trenutnim stanjem, ne bomo se sprijaznili z drobtinicami: zahtevali bomo drugačno družbo, enakopravnost, dostojno delo in socialno pravičnost!

Živel 1.maj in živel 2.maj, praznik dela!

Sindikat Mladi plus